

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

Imádság

néhai Csánky Viktor kir. tanfelügyelő koporsója felett.
Elmondta **Szele György** debreceni lelkipásztor.

„Uram! te nagy haragodban, mely miatt va-
gyunk búban, bennünket ne fedj meg! sőt tekints
kegyelmedre“, atyai szerelmedre s ebből vigasztalj
meg!... a Jézusért! Ámen.

„Uram! Te szabad vagy rendeléseidben!“ —
ezt valljuk szomorú halotti énekünk panaszos sza-
vával, felőled, óh, Isten! ha a te erődnek és e minden-
ható erővel párosult szent akaratodnak álmétködést
keltő, avagy szemeinkből könnyeket fakasztó jeleit
szemléljük!... Ha vihar szánt végig földed határain,
alig pár perc alatt letarolva mindent, amit azokon a
hetek és hónapok növeltek, érleltek, elpusztítva mind-
azt, ami az emberi szorgalom nyomain, remény és
jutalom, szépség, gyönyörűség, öröm és áldás volt, —
ha a kék égboltot, a ragyogó napot hirtelen elfedő
fellegeid dörgő zenéje megharsan s csattanó szavá-
ból, villanó fényéből lesújt az égi tűz, hogy a kertek
s erdők gyümölcsökkel rakott, lombkoronás fái szét-
zúzva feküsznek a földnek porába, — ha az élet réme,
a zord halál támad alkotó kezének legszebb, leg-
nemesebb teremtménye, a te isteni képedet s hasonló-
ságodat viselő emberre és ráront hirtelen, nem sejtve,
nem várva, hanem orvul ejtve gyászos prédájául a
munkás, a hasznos, a kedves életet: mindezekkel
szemben álmétködve, félve, reszketve állunk meg, mi
gyöngé halandók... és reád gondolunk, a csapás-
okozta könnyek fátyolán át is csak téged látunk,
ellenállhatatlan erő és hatalom felséges Istenét,
minden történetek, események Urát s rebegő aj-
kunkra a megdöbbenésnek, az előtted igaz alázatos-
sággal meghajló léleknek, nagyságodat még a keserű-
ségben is dicsőítő szívnek vallástétele száll: „Uram!
Te szabad vagy rendeléseidben!“

Óh, bár ezzel együtt rendületlen hittel vallanánk
azt is, hogy „nincs változás s hiba végzéseidben!“...
Hiszen végzéseid okozta félelmünk és fájdalomunk
mélyén csak az a megnyugvás rettegő lelkünknek, csak

az a gyógyulás szenvedő szívünknek, hogy a te elvég-
zett akaratod megáll és véghez megy ugyan, úgy,
hogy ellene mi erőtlenségünkben semmit sem tehe-
tünk: de abban nincs hiba és tévedés soha!...
nincs hiba s tévedés a te végzéseid bölcs és szent cél-
jában, amely sohasem más, hanem csak a jó és bol-
dogítás ott is, ahol mi csak homályt és mélységet
látunk könnyes szemeinkkel, bennünket próbáló
csapásod homályát s ezáltal okozott fájdalomunk mély-
ségét!... mert jó Atyánk vagy te, kinek eszközeid
szomorúak, sújtók, keservesek sokszor, de gond-
viselésed, nevelésed célja ezek által is az, ami áldá-
sodé: gyermekeid java, örök üdvössége!...

Mi Urunk, Istenünk! Abban a halálban, amely-
nek gyásza most idehozott a te földi hajlékodbba, hogy
itt, a sírókkal sírva, szóljunk véled... abban a kalál-
ban a te mindeneket szabadon rendelő akaratodra
és erődre ismerünk!... Hogy ledőlt az erős ereje
épségén és teljességében, — hogy megszűnt az élet,
mely már sok jót adott és még sok jót ígért, — hogy a
fennragyogó, a nemes, közhasznú pálya félbeszakadt,
mint zengése közben a jól felajzott húr, — hogy a földi
testet elhagyta a lélek és elszállott innen, hol hatott
s alkotott, azon a szép mezőn, melyen, mint vezér
állt egy nagy sereg élén, a kötelességnek minden ér-
zésével, a lelkesedésnek szent lobogásával és a szol-
gálatnak minden hűségével munkálkodván arra, hogy
tudomány nélkül el van veszzen a nép, a te néped,
Uram! hanem nemzedékről-nemzedékre éljen és elő-
haladjon a közművelődés és a jólét útján a tudomány
által, — hogy még idő előtt s egy szempillantásban
megállott az a szív, amely a legnagyobb melegséggel
érezte a szolgálta ügy iránt és az ebben vele-munkál-
kodók iránt, de mindenek felett önfeláldozó és tiszta
szeretettel dobogott azokért, kiket családjában édes
övéinek, drága kincseinek boldogan mondhatott:
ezt siratjuk, Uram! ezt gyászoljuk mélyen abban a
halálban, melynek már bús híre is megrázta lelkünket,
szomorú tényé vált valósága pedig a föld porába
sújt, ahol a felséges voltodra gondolás, azzal szem-
ben a mi erőtlenségünk megalázódása s az akarato-

don való megdöbbenés ezt a vallástételt sóhajtattja velünk : „Uram, te szabad vagy rendeléseidben !“ ...

De, Atyánk ! épen e keserűség vezet és emel tehozzád, nemcsak, mint erő és hatalom Urához, hanem, mint szeretet örök Istenéhez és hitet szül bennünk, amely odamutat a te jóságodra és bölcsességedre és azzal biztat meg, hogy abban nincs gonosz, nekünk, gyermekidnek ártani akarás, hanem van csak javunk, boldogíttatásunk örökre megálló s nem tévedő célja ; minek tudatában látogattatásunk nehéz idejében — habár megtört szívből, de igaz lélekből — száll hozzád eme szent vallástételünk is : „nincs változás s hiba végzéseidben !“ ... Ez a vallástétel s az ennek alapját képező hit adhat mai gyászunk miatt fájó szíveinknek megnyugvást afelől, hogy annak a jónak, annak az igaznak, — akit mert szerettél, magadhoz szólítál, — javára, üdvére, lett az a gyors halál, mely minket szomorít, hogy ez által szebb és dicsőbb életet adsz neki a földinél, melyben hűségének és nemességének örök jutalmában részesíted lelkét, míg az övéire, ezeknek mostani keserűségéből is jót hoz ki kegyelmed ! ...

S épen ezért esdünk és könyörgünk hozzád a bűt és fájdalmat együtt érző szívvel, minden vigasztalás, minden áldás Atyja !

Könyörgünk a nagy és mélységes gyászában erőt, béketűrést, enyhülést csak tőled váró bús özvegyért és akik szívéhez szorosan forrottak, a jó atyát vesztett kicsiny gyermekekért ; könyörgünk a nem várt bánattal illetett testvérek, rokonok és jó barátokért ; könyörgünk azokért, akik az elhunytal, a népnevelés szent, magasztos ügyében együtt munkálkodva, tisztelni, becsülni és szeretni tudták a közöttük élőt, az előttük járó és ebből származó mély szomorúsággal, részvétellel temetik a tőlük távozót ... Legyen mindezekkel kegyelmed, óh, Atyánk ! hogy nehéz sorsukban, igaz bánatukban vigasztaltassanak ! ... S ha most szíveikben megrendülve szólnak szomorú halotti énekünk szavával : „Uram ! Te szabad vagy rendeléseidben !“ ... majd idők múltával a te velők lévő gondviselésedet és megtartásodat tapasztalva, ezt a vallást is tehessék, benned vetett hittel, erős bizalommal : „nincs változás s hiba végzéseidben“, mindenható Isten, szeretetnek Atyja, a mennyekben ! Ámen.

Uram ! Hadd menjen már e kedves halottunk földi sátorának elbomlott hajléka a nyugalomra ! Mi elkísérjük azt az igaz tisztelet, az áldó kegyelet amaz érzésével, amivel az élő iránt viseltettünk — s amivel szívünkbe zárjuk a halottnak jó emlékezetét !.. Téged pedig kérünk, mennyei jó Atyánk ! hogy korán beállott nyugalalmát őrizd, mind ama nagy napig, amelyen hatalmad visszaadja nekünk és az övéinek mindörökre ! Ámen.

Népies felolvasások.

Míg odafönt a politikai élet olimpusán elkeseredett harcot folytat a pártszenvédély, addig idelelt a magárahagyott és magáraulalt, egyszerű, falusi rétegekben, csirábaszökkenet és csodás fejlődésnek indult egy kezdetben igénytelennek látszó vallásos és hazafias mustármag : a népies felolvasások intézménye. Ahogy az iskolánkivüli népoktatás szükségességének igéje elhangzott, csaknem csoda történt. A lekicsinyelt közönnyel és tudatlansággal vádolt néplélek felütötte fejét s maga körül érezve a haladás és haladásvágy epidémikus szellőjét, mint a parlagon hagyott tikkadt föld a jó gondozást, — követelni kezdte legszebb, legemberibb jussát : a művelődési égi malasztját.

Mi volt eddig a falusi néplélek eszmei tartalma ? Jól-rosszul elvégzett hat elemi osztály zavaros gőzköre. Zavaros, mert míg a felsőbb tanintézetekbe átmenő tanuló ifjúság fejlettebb elmével még egyszer *előlről* kezdi az elemi tantárgyakat s így alkalma van azokat elméjében véglegesen megrögzíteni, — a nép gyermeke a hat elemi elvégzése után örök búcsút mond a tanulmányoknak és életfolyása az iskolai légkörrel oly ellentétes irányba terelődik, hogy hihetetlenül rövid idő alatt ellelejtí összes szellemi szerzeményét. Ezt minden tanító sajnálattal tapasztalja, midőn az ismétlő-iskola novemberi kurzusára megjelennek a júniusban végzett növendékek. Jó, ha olvasni tudnak úgy, ahogy, — a reális tantárgyaknak azonban elszomorítóan kevés nyoma marad még a legjobb tanulók emlékezetében is. Hiszen éppen ezt a hiányt kellene pótolnia az ismétlő-iskolának, — mondja itt most a laikus pedagógus. Kétségtelenül. Ez az orvosszer azonban különböző okokból mai napig sem vált be. Nem vált be pedig azért, mivel az ismétlő-iskolának, hogy fontos és igazi célját elérje, éppen oly függetlennek és alaposan szervezettnek kellene lennie, mint a mindennapi iskolának, — vagyis egy kötelező felsőbb népiskola jellegével kellene bírnia, de ez épp a nép foglalkozásának és megélhetésének figyelembevételével mind eddig nem volt keresztülvihető. Most újabban ezt célozza a nyolcosztályos elemi iskola eszméje és helyesen, mert egy ily fontos iskolának nem lehet heti 5 órára és ilyen minimummal is csak a téli hónapokra szorítkoznia. Sem a mindennapi iskola mellett kétséges függelékül állania. Mai szervezetében pedig így áll, és éppen ezért a céltől messze elmarad.

Ujabban a nép hiányos ismeretének helyesebb pótlására az Országos Közművelődési Tanács tette meg az első lépést. De örömmel és büszkeséggel jelenthetjük, hogy vannak református egyházközségeink, melyeket az újkor emez üdvös intenciója

már *útban talált*. Amelyekben, midőn a *kötelező* ifjúsági egyesületek, szabadoktatási intézmények eszméje még csak bizonytalan teoriaként élt a magyar nevelésügy apostolainak lelkében: már *ház* állott a nemes cél szolgálatában és az egyházközségek szerény belső hivatalnokai, szellemi vezetői minden anyagi ellenérték reménye nélkül vették kezükbe és teremtették meg a népies felolvasások gyakorlati intézményét.

Ezen községek egyike: Biharpüspöki.

Az eredmény pedig, amely e néhány év passzió-nátus nyomán fakad, oly örvendetes, akár vallási, akár hazafias szempontból, hogy most, midőn egy szezonnak ismét a befejezéséhez közeledünk, igazi öröm beszámolni véle.

Lássuk tehát, mi is az a népies fölolvadás?

Ugyanabban az időben, mikor akár a fővárosban, akár nagyobb vidéki metropolusainkban villanyfényben úsznak az utcák és elegáns ifjúság, tudni-vágyó művelt tömegek haladnak a Szabad Lyceumok tárt kapui elé, ami 3000 lelket meghaladó, színmagyar községünkben is föleszár az esteli élet. Itt is, ott is lámpások villannak föl az utcák végén és a zúzmarától csillogó akácfák ünnepies sora alatt, ötével-hatával csoportosulva mindkét nembeli ifjak és javakorabeli férfiak, asszonyok tartanak az „Ifjúsági-Egyelet” szép, modern háza felé. Ez a mi Lyceumunk. Ez a szép épület a község főutcáján hat nagy ablakból szórja minden pénteken este hat órakor a barátságos, hívogató fénykévéket, — és két pompás nagy terme kellemesen befűtve, tíz nagy lámpával kivilágítva várja az érkezőket. Ez a ház a mi egyházunk és egyúttal a mi községünk büszkesége. És annyiban jogos büszkesége, hogy mint föntebb mondtuk, már épült és állott, kizárólagosan oly Ifjúsági Egyelet céljaira akkor, midőn még az országban igen kevés hasoncélú és jellegű épületével találkozunk.

Felépült pedig a jeles emberbarát és az ifjúság haladását, szellemét különösen lelkén hordó református lelkész nagytisztelétű Bugyi Sándor úr agítálására, — aki a helybeli gazdaközönségből részvénytársaságot alakított, telket vásárolt és jogilag is rendezte a közös tulajdon biztosságát. A ház tehát természetesen közös, — de annál szentebb, annál kedvesebb. Úgy nézreá mindenki, mint a felnőttek iskolájára, ahova nem szégyen deres fővel járni. A hallgatók mindkét nemből és tizenöt éven felül minden korból válnak. Persze elébb sok nehézséggel kellett a felolvasások vezetőinek küzdeniök, különösen a fegyelmet és illő magaviseletet, a hallgatásbeli kitaratást illetőleg — de lassanként olyan olvasóközönséget neveltünk, amelylyel ma meg lehetünk elégedve.

Hat órakor már telt „ház” fogad bennünket, fölolvásokat. Az előadás rendesen alkalmi esteli zsoltárral kezdődik. Erre következik a felolvasások súlypontja, egy komoly, tartalmas, ismeretterjesztő szabadelőadás a történet, földrajz, irodalom, egészségügy, vallás vagy más közismereti tárgyak köréből. Ezt a pontot az előadó a teljes oktatás céljából dolgozza föl. Pro és contra vitatkozásokat is megenged és így tárgyát közös hozzájárulással fejti ki. Ez a 20—25 percig tartó magvas pont rendesen ki is meríti a hallgatók figyelmét és így erre könnyebb szerkezetű, szívet, kedélyt nemesítő, vallásos vagy szép-irodalmi pontok, szavaltatok, néha karének következnek. Ezekre a könnyebb zsánerű dolgokra a nép köréből — többnyire az ifjúság közül — is veszünk föl szereplőket. Bátrabb legények és leányok szívesen vállalkoznak egy-egy felolvasásra, szavaltásra, s mondanunk sem kell, hogy ez a pont — az előadó vér lévén az ő vérükből — kiválóan alkalmas az érdeklődés felkeltésére. Mi, hivatott vezetők, persze szívesen átengedjük nekik a diadal pálmáját, mert hisz a szabad oktatás célja éppen az, hogy a népet a *saját közreműködésével* emeljük magasabb színvonalra. Ez pedig a folytonos passzív szerepkörben nem is volna elérhető. Három-négy ilyen rövidebb pont után vagy a Himmusz, vagy a Szózat, vagy ismét egy zsoltár közös eléneklése után az előadás véget ér.

Egyoldalúak volnánk, ha a felolvasások célját csupán a nép értelmének fejlesztésében látnók. Ez persze az első cél, de nem kevésbé fontos a nép illembeli, társaságbeli ügyességének előbbvitele sem. Erre pedig nem létezhetik alkalmasabb eszköz, mint az önfegyelmet követelő összejövetelek az értelmiség felügyelete alatt. A még pár év előtt duhajkodó, lármás, minden jó modort nélkülöző tömegek lassankint rendes kulturemberekké csiszolódnak és jóleső elégtétel nézni, hogy az a nyers modorú ember, aki legénykorában a feljebbvalója előtt még a kalapját is alig vette le a fejéről, milyen komoly kötelességgel teljesíti teremfelügyelői tisztét, a magáról talán megfélelkező hallgatóval szemben.

És itt nem múlászthatom el egy reánk, hitbuzgó kálvinistákra nézve igen kedves és örvendetes tapasztalatunk megemlékését. Bár a felolvasások a szó legszorosabb értelmében nem csupán *vallásos* esték, mert intenciójuknál fogva az összes ismeretek fejlesztését tartja szem előtt — ami népünk csaknem *követeli* a vallásos jelleg fönntartását. Úgy, hogyha zsoltárt nem hallana, ha az előadás kezdete és végetekor általánosan tisztelt és szeretett lelkésze előmondása után pár soros imádságot nem rebeghetne, az egész felolvasás elvesztené ránézve a vonzó erejét.

Hiányos volna ismertetésünk, ha meg nem emlékeznénk az Ifjúsági Egyesületnek ugyancsak nagy-

tiszteletű Bugyi Sándor lelkész úr által vezetett vívmányairól. Ezek között első helyen áll a helybeli legénység katonai kiképzése, mely intézmény egy kiszolgált káplár és egy intező főhadnagy vezetése mellett már néhány év óta a legfelsőbb elismerésre méltóan működik. Továbbá az Egylet, belső felszerelése, amely nemes tárgyú könyvekből szórakoztató játékokból áll. Beszerzett az Egylet egy praktikus *Sanitas* házi gőzfürdőt, melyet néhány fillér ellenében akárki használhat. Rendezett kosárfonó tanfolyamot és most, míg egyfelől a selyemtenyészésnek akar propagandát csinálni, — másrészt intézkedések történnek a kertészet tökéletesítésére is.

Kicsiny, egyszerű dolgok, a világot mozgató, elébbvivő nagy alkotások között, de továbbfejlesztve és kibővítve, mégis csak ezek vannak hivatalva elébbre vinni a népet. Vallásosság, haladás, — ezek a népjólét feltételei s aki szeretettel, ügybuzgalommal áll kicsiny gyülekezete élén, azt a nép megérti és sohasem lesz hálátlan tanítvány.

Mi az idén 19 előadást rendeztünk nov. 2-től március 14-ig nagytiszteletű Bugyi Sándor úr és két református tanítónő és egy református tanító közreműködésével.

Egyházi szakbiróság.

Egyházi közéletünk homlokterében most a zsinati törvényelőkészítés áll. Ezek közül is a legnagyobb gondot a lelkészválasztási törvény okozza. Így volt ez egyházmegyénkben is. Mindegyik lelkészi kör nagy körültekintéssel tárgyalta e valóban nehéz kérdést. A beadott s többé-kevésbé gyökeresen módosító javaslatokat alaposan tanulmányoztam magam is, mint ennek előadója, azonban, őszintén megvallom, a tulajdonképeni gondolatomat higgadt megfontolás után nem mertem belevinni a vitába, mert attól tartottam, hogy ami még gyakorlott vitázóval is megeshik, velem annyival inkább is megeshetik, hogy gondolatomat nem fedő, vagy nem eléggé szabatos kifejezés által abba a gyanúba keverem magam, hogy nem viseltetem egyházi biróságunk és annak működése iránt oly mély és igaz tisztelettel, mint amelyet az mindenek részéről a legnagyobb mértékben megérdemel.

Hogy pedig e nehéz és nagyon kényes kérdést én vigyem a nyilvánosság elé, arra nem éreztem magamat feljogosítva.

Ma másképen áll a dolog. Elapegyik közelebbi számában a felelős szerkesztő úrtól vezető helyen közölt cikkben olvasom, hogy: „A birósági ügyek az egész vonalon állandó szakbiróság intéznék”. Ezzel a dolog a nyilvánosság előtt is kipattant s hozzászólhat mindenki azzal a sarut megoldó tisztelettel, amit ez a kérdés természeténél fogva megérdemel.

Mindenekelőtt kijelentem, mely szerint őszinte és igaz meggyőződése, hogy egyházi biróságunk szellemi és erkölcsi színvonala általában véve oly magas, hogy felette áll minden kritikának, annyira,

hogy tagjaival szemben még a bírói esküt is csak formáságnak tartom. Hiszen mi sem természetesebb ennél, mikor egyházi közéletünknek a legjelesebbjei foglalnak helyet bírói tanácsainkban.

És hogy lelkészválasztásaink ma azon a színvonalon állanak, amelyen állanak és hogy általában véve az egyházi fegyelem annyira meglazult, ennek egyik főokát biróságunknál keresem és abban vélem megtalálni, hogy két nagyon lényeges föltételt nélkülözünk nála, t. i. a *speciális szakképzettséget és a megfelelő bírói gyakorlatot*.

Mert gondolkozzunk csak. Ha köz- és magánéletünk erkölcsi és anyagi integritásának megőrzését és megvédelmezését a bírói igazságszolgáltatástól reméljük és várjuk, akkor az a bírói igazságszolgáltatás mégsem lehet valami olyan könnyű dolog, hogy azt, a legtöbbször honoris causa megválasztott bármily kifogástalan jellemű és képzettségű, de minden előzetes szakképzettséget és bírói praxist nélkülöző ember közmegelegedésre tudná gyakorolni.

Előzetes szakképzettség! Hogyne volna erre szükség! Hiszen illetékes forrásból olvashattuk e lap hasábjain (Dr. Kun B.), hogy itt még a laikus előtt semmisnek tetsző formalitások is jelentőséggel bírnak. De hát ez könnyen megszerezhető, mondhatná valaki. Helyes! De hol marad még a fontosabb, a gyakorlat!

A lelképásztori nemes hivatás, a megbocsátó szeretetnek nemcsak hirdetése, hanem gyakorlása is, általában a lelkész karitatív jellegű munkássága közben kialakult lelkület önként hozza magával, hogy biróságaink inkább hasonlítanak *kegyelmi*, mint *ítélő tanács*hoz.

Végtelenül fontos dolog, hogy a bíró ítélőképességének tisztasága semmi által korlátozva ne legyen. Hogy érdekeltég esete ne forogjon fenn, erről gondoskodik az E. T. V. t.-c. 49. és 51. §. De ez érdekeltégi eseteken kívül még mennyi körülmény játszhatik közre, mint pl. kollegiális érzés, közös sors, bizonyos dologról közös felfogás, közös világnézet stb. stb., amelyek a bírót legjobb akarata és legnagyobb jóhiszeműsége mellett is a priori elfogulttá teszik, mert hiszen az lélektani tapasztalat, hogy hosszas és pedig állandó gyakorlatra van szükség, míg az emberben oly határozott bírói jellem jevesedik ki, amely, — emberi mértékkel mérve, — teljesen függetleníteni tudja magát az érzelmi momentumok hatása alól. Épen azért, bármily nagy tisztelettel viseltetem is egyházi biróságunk iránt, az a felfogásom, hogy a mai rendszer helyébe az állandó szakbiróság jöjjön.

S hogy milyennek gondolom ezt a szakbiróságot, csak röviden érintem, mivel lehet, hogy soha, de közelesen semmi esetre sem lesz a kérdés aktuális.

Elsőben is, mivel tisztára szakkérdésnek tekintem a dolgot, egyházalkotmányunk sarkalatos elvét, a paritást, itt alkalmazni nem tartom célravezetőnek.

Az egyházi bírótól megkívántatnék a teológiai tudományoknak és a gyülekezeti életnek alapos ismerete, továbbá megfelelő jogi tudás és kellő bírói gyakorlat.

Az első két kellék önként hozná magával, hogy a jobb képességű gyülekezeti lelkészek közül szemeltetnének ki a bírói kiképzésre alkalmas emberek.

A jogi tudás alatt nem papiroson lehallgatott bizonyos számú jogászi félévet értek, hanem szaktanfolyamon szerzett alapos ismeretet.

A bírói gyakorlatot pedig úgy gondolom, hogy a bírójelölt a polgári bíróság törvényszéki, táblai és kúriai tanácsánál töltsön el bizonyos meghatározott időt, — hogy hallgatói, vagy valamiféle gyakoronoki minőségben, az már részletkérdés, — és csak azután léphessen rá az egyházi szakbíróság legalsó lépcsőfokára.

Hogy azután ennek a bíróságnak szellemi színvonala biztosíttassék, a bírákat természetesen oly körülmények közé kellene juttatni, hogy a legkiválóbb képességű lelkészekre nézve is előlépést jelentene.

Igy gondolkozom bíraskodásunk reformjáról s erős meggyőződésem, hogy ennek megvalósulása esetén kicsi igazítással a mostani lelkészválasztási törvényünk is jó volna és másképen állanánk egyházi fegyelem dolgában is.

Létay Menyhért,
ref. lelkész.

KISS BERTALAN.

1856—1913.

Ha az ég beborul s villámai szórja harsogó förgeteg: óh ne mondjátok, hogy haragszik az Isten!... Ha az ész elborul, a szív meghasonlik, s vak önkény villáma oltja ki az éltet: ne mondjon ajkátok könnyű ítéletet!... A szakadék felett, hol végtelen az úr, megihletődve járj, isteni nyomokon: alá ne szédülj a kárhozát torkába! Hol az elme útja csak vakondoktúrás, balga bölcsességgel mit csüggesz a poron: hadd kövesse lelked égi szövétnekét, mely a megbocsátás Istenéhez vezet. Itt, csak itt találhatsz kegyelmes válaszra, vigasztalódásra, boldog megnyugvásra!...

Fájó emlékezet lapjait forgatom. Kezemben a Kiss Bertalan életrajza. Saját keze írta, ámenes lelke diktálta. Akkor még úr volt az ész, a szív, s a lét viharai felett imádságos lélek szívárványa ívelt. Ámulattal olvasom e sorokat, melyek szigorú önbírálatról s nem hízogó ámitásról tanúskodnak és eltöprengenek rajta: Hogy kúszálódhattak e tiszta vonások bús tragédiába?... És előttem az esperesi székfoglalója: „Egy boldog ember áll kegyes színök előtt“... Ez a megnyitója. S aztán így folytatja: „Lehet, hogy az a reménység, ami ma még édes érzésekkel tölt el, álmok világába ringat, holnap elszáll, semmivé lesz, csak a keserű csalódás fájó érzete marad belőle“... Mintha egy pillanatra rémes kísértetek világába látna, hol fonják-szövik már körülte a hálót... De kezdjük előlről!

Kiss Bertalan szamoskéri s elválasztott szatmári lelkész és a szatmári egyházmegye esperese, született 1856 április 22-én, a szatmármegyei Vetés községben, Kiss György és Eszenyi Erzsébet szüleitől, kegyes lelkű tanító családból. Atyja mesteri kezei közül

kikerülve, gimnáziumi tanulmányait előbb Szatmáron, majd Debrecenben végezte, mindig eminens eredménnyel. Itt tett érettségi vizsgát 1874-ben. Lelke sugallatára a lelkészi pályát választotta, s theológiát szintén a debreceni kollégiumban hallgatott. Ennek befejeztével két évig volt ugyanitt gimnáziumi segédtanár, majd az 1880—81 tanévben főiskolai szenior. Közben szakvizsgáit fényesen letévé, szeniori ösztöndíján a baseli egyetemre ment, hol egy iskolai évet töltött. Innen hívta meg káplánjául Kiss Áron porcsalmi lelkész-esperes, a későbbeni püspök. 1883 nyarán választották meg kéri lelkésznek. Mielőtt kathedrát foglalt volna, még egy semestert tanulmányozott Lipcsében. Tanáraitól, kik a bel- és külföldi tudományosságának legkiválóbb képviselőivalának, mindenütt hálás szívvel és rajongó szeretettel emlékezik. Lelkeszi székfoglalóját 1884 tavaszán tartotta. Kétszer nősült. Először — mindjárt önállósulása után — Bészler Jozefával, mivel alig három évre terjedt boldogsága. Másodszor 1896-ban Vincze Emiliával. E két házasságból nyolc élő gyermeke maradt, valamennyi fiú, s feles számmal apró. Sok megpróbáltatáson ment keresztül. S viszontagságos életéről a többek között ezeket írja: „Magán és családi életem fájdalmas részletekkel teljes“... Majd esetelve küzdelmes pályafutását, családjában az egymást erő gyászeseteket, melyekből a tragikuság sem hiányzott, így fejezi be önéletrajzát: „Ismerem a boldogságot, de a szenvedéseket, a test és lélek kínjait is, melyekből csak keveseknek jutott annyi, mint énnekem. — Az ostromra magamat méltónak érzem, nem zúgolódok az én Uram és Istenem ellen. Cselekedjek úgy, amint bölcsessége jónak látja. Az ő szent akarata legyen meg földön és mennyen, életben és halálomban. Ámen“.

29 évi pásztorkodása alatt nemcsak egyháznak volt építő mestere, hanem működési körébe vonta egyházmegyéjét, s általában az egyetemes egyház és társadalmi érdekek istápolását. Kiváló tehetségének, vasakarátának és munkabírásának hamar jelét adta, s az egyházmegye méltányolva képességeit, gyors egymásutánban ruházta rá bizalmi tisztségeit. Aljegyző, tanácsbíró, főjegyző, egyházkerületi képviselő, már Biki Károly esperes jobbkeze, s az ő halála után úgy az esperességben, mint a szatmári papságban örököse lett. S milyen különös és megfoghatatlan, amint az események igazolják, hogy éppen az érdem e győzelmi határan fonódik halántékára a töviskoszorú, mely gyilkos fulánkját a szívig ereszté, hol hanykolódó vérhullámokon az irányt vesztett kormányost önönkeze hajtá emésztő örvénybe. Óh, bűnöknek bűne, melynek nincs más neved, mely a halálig üldözöd, kit mérges lövegeid céltáblájául választál: engesztelődést nyújt-e számodra a koporsó, a hant? Van-e lelke adáz diadalmadnak, mely a sir peremén felzokogni tudjon?

Mert megrázkódtató a tragédia, melynek Kiss Bertalan áldozatul esett. Hiszen őt nagy, bátor harcosnak ismertük, ki edzett kebellet állt a sorompókon, s nem rettent meg könnyen semmi támadástól. Kinek erő volt a szívében — a szeretetre, az igazságra, s a gáncoskodóknak hívségével felelt. Ki nem lobbantotta ki botorul a szövétneket, mely sokaknak fénylett világosság gyanánt. Úgy kell lenni nyilván, csak így fejthető meg végzetének talánya, hogy benső

emberének achillesi sarkán addig ostromolta őt a nyilak zápora, míg a sirba zúzta.

És aki nagy buzgósággal építette Izráel házát, saját porsátorát a romba döntötte. Önkezüleg állította meg azt a parányi szerkezetet, melynek zakatolását nem bírta már tovább, hol a forró szeretet megfagyott a világ zordonságán. S itt hagyott benünket, akik úgy szerettük, mikor a legtöbbet vártunk tőle, sáfarkodása méltó betetőzését, melynek koronájához a gyöngyöket oda remekelte esperesi székfoglalójába. És óh, mit mondjon a család, neveletlen árvák apátlan serege!

Mély megdöbbenéssel vettük a gyászos hírt, hogy a Kiss Bertalan szíve április 21-én megszűnt dobogni. Levert a hír rettenetes nagysága: Im az öröm mily hamar változik szomorúságra! Vallhatja-e magát valaki boldognak büszke önérzettel, míg a föld hazája? Míg a boldog lelkek táborába nem száll, hol a megbocsátás Istene csak az Úr, ki a Hozzá vágyót kegyelmébe veszi.

23-án délután volt a temetés Szamoskéren. Milyen szomorú temetés! Hol nemcsak a zokogó özvegy, s a nyolc árva gyermek keresi a vigaszt az oszlop kidőlten, hanem balzsamért eped két árva gyülekezet, Szamoskér és Szatmár, s a nagy társadalom és az egyházmegye számos résztvevője. Szép tanúbizonyság az Úr széke előtt annyi omló köny. A templomban kiterített ravatal felett Szarka Károly vetési lelkész imádkozott mély áhítatával a kesergő szívnek. Szabó János kocsordi lelkész prédikált azután megható ihlettel a vezér Mózesről, ki a Nébó hegyén csak bepillantott testi szemével az ígért hazába, és a temetőben Lenárd Eduárd szamosdobi lelkész mondta az „Isten hozzád”-ot költőies lelkével.

Volt a XVIII. század közepe táján Erdélynek egy nagy tudományú superintendense, de akit a világ félreismerve, sokat kellett szenvednie (Verestói Gy.). Ez a nagy ember szenvedéseinek halála előtti óráiban a XLII. Zsoltárnak gyönyörű diákversekben adott kifejezést, melyet fiának (Verestói Sámuel) lelkésznek diktált toll alá, melyből a váratlan elköltözött is ajkaira vehette:

...Dicam: cur mea me rupes nudum penitusque
Deseris orbatum pullata veste gementem?
Hostis enim contra me nunc grassatur inermem
Cur mala gens toties verbo me mordet acerbo?
Quod mea laethali sarcasmo vulnerat ossa.
— — — et quid amas numen te spernere svetum
Quod tibi non prodest quid quam, nec profuit unquam;
Quis te sollicitat metus et quae cura fatigans
Terret mens mea? pone metus, compesce timores,
Nam post mille minas et acerbi tempora luctus:
Laetus ero, Deminoque feram pia Thura Sacerdos.

Nyugodj jó barát, ahol nem fáj semmi, hol a fáradt testnek oly édes pihenni. Aludjál csendesen! Az igaz kegyelet szomorúfüzlombja boruljon hantodra. Ne bántsa nyugalmaid a világ rútsága, amely tülekedik, üt, vág, gyilkol továbbra is! Inkább halld, óh lélek, hogyha imádkozunk: boldog végre hogy juthassunk... Csöndes jó éjszakát!

Nagygéc.

Szőke József,
ref. lelkész.

Az egyházkerület közgyűlése.

Az akadémiai igazgató félelmi kimerítő s nagy gonddal összeállított jelentését tudomásul vették. Balogh Ferenc theol. akad. tanár gyengélkedő egészségére való hivatkozás mellett egy évi szabadságot kért. A kérelmet a közgyűlés készséggel teljesítette, remélvén, hogy a nagy hírű tanár az üdülésre fordított idő alatt régi jó egészségét egész teljességében visszanyeri. Az internátusi szervezési és fegyelmi szabályzat jóváhagyást nyert s az akad. internátus igazgatói állására dr. Mitrovics Gyula bölc. akad. tanárt választotta meg a közgyűlés egyhangúlag. Minden fennakadás nélkül láttattak el a gimnáziumi albizottságnak az igazgatótanács hozzájárulása mellett a gimnáziumi ügyekre vonatkozó jelentései. Sorba kerültek a tanítóképző-intézeti ügyek is. Ezzel kapcsolatban tudomására jutott a közgyűlésnek, hogy a debreceni egyházközség a gyakorló iskola fejlesztéséhez anyagi segéllyel nem hajlandó hozzájárulni. Az effélé a debreceni egyházközség de stylo így szokta csinálni, nem lehetett hát az állásfoglalás valami nagy meglepetés. Kiss Istvánné a Kovács-Zsigmond-féle kollégiumi hagyaték ügyében felelősséggel élt. A felelősség minden alapot nélkülözvén, elutasított. Nagyobb emociót keltett a főiskolai kezelő könyvtárnoki állás betöltése kérdésében beterjesztett igazgatótanács határozati javaslat. E szerint a két állás betöltése függőben hagyandó, míg az egyetemi kérdések rendezésével a kialakuló viszonyokhoz képest megfelelő formában lesz rendezhető az ügy. Dr. Jászi Viktor nem hajlandó elfogadni az igazgatótanács határozati javaslatát. Terjedelmes beszéd keretében sürgeti, hogy a meghirdetett állások betöltése rendeltessék el. Különösen sürgeti ezt az a körülmény, hogy az egyik évek óta ideiglenesen alkalmazott segédkönyvtárnok joggal igényelheti, hogy a bizonytalanságból kiszabaduljon. Lelkesen rajzolja, hogy minő kiváló képességekkel rendelkezik a név szerint is megnevezett segédkönyvtárnok, kit továbbra is ilyen függő állapotban tartani nem szabad. Részleteket ad elő a két állás betöltése körül felmerült bonyodalmakról, s hathatósan sürgeti a határozati javaslat mellőzésével annak elrendelését, hogy a tanári-kar az állásokat azonnal töltse be, megejtve a választásokat a beérkezett pályázatok alapján. Dr. Ferenczy Gyula alaposan rámutat arra, hogy ebben a kérdésben személyi motívumok nem lehetnek irányadók. Nincs neki semmi kifogása az ellen, hogy annak idejében a mostani segédkönyvtárnok állandó alkalmaztatást nyerjen, de nyomatékosan kifejti, hogy a jövő fejleményeket be kell várni az állások betöltésével, hisz az úgy sem sok időbe kerül már. Nincs ok arra, hogy most két állás betöltésével megkösse az egyházkerület a saját kezét a jövőre vonatkozó célszerű berendezkedésben. Itt előreláthatólag nem két, de lehet, hogy négy állást kell szervezni a könyvtári szolgálat ellátására, amikor az egyetem létesítésével a nyilvános olvasó látogatói biztosan jelentékenyen meg fognak szaporodni. Ugyanilyen értelemben nyilatkozik Sulyok István is, de már Jánosi Zoltán tanácsbíró szintén terjedelmes felszólalásban az állások betöltését s az igazgatótanács határozati javaslatának mellözé-

sét sürgeti. Szerinte lehet, hogy az ideiglenes segéd-könyvtárnokban egy második Csokonait bántunk, ha nem állandósítjuk azonnal. Jászi Viktor dr. személyes kérdésben kért szót, de eltérően a személyi tekintetektől, az elnökség figyelmeztetésére felszólalását félbehagyta. Végül is a nagy hullámokat vert kérdést szavazással döntötték el, a nagy többség elfogadta az igazgatótanács határozati javaslatát.

Sorra vétettek az egyházkerületi tanügyi bizottság és a népiskolai tanügyi bizottság nagy számú jelentései. Kevésbé érdekelvén a nagy közönséget, a részletes referátát mellőzhetjük. A vége-hosszát nem érő adásvételi szerződések, kölcsönügylek, cserék stb. a közgyűlési tagok szokatlan érdeklődése mellett tárgyalattak le s kevés kivétellel megerősítést nyertek. Május 30-án délre ért véget a tanácskozás. Hogy a teméntelen tárgy simán, minden fennakadás nélkül elintézését nyerhetett, azt az elnökség bölcs és tapintatos vezetésének, nemkülönben annak lehet tulajdonítani, hogy a jegyzői kar minden tagja gondosan elkészítette a tanácskozás tárgyait s alig mutatott be olyan határozati javaslatot, mely elfogadtatással ne találkozott volna. Ezeknek konstatálása után az elnökség éltetésével szívélyes búcsúzások közt oszlottak szét egyházkerületünk atyái.

Püspökünk két napig három pusztán.

Rég feltett célja és óhajta volt főt. Püspök urunknak, hogy a kollégium tulajdonát képező két nagyobb birtokra kiutazik s személyes megjelenés által a gazdasági viszonyokkal közelebbről megismerkedik. Azonban az ezer ágazatú egyházkerületi kormányzat, a főiskola száz, meg száz ügyei annyira lefoglalták minden idejét, hogy erre a feladatra csak a múlt héten tudott időt szakítani, akkor is úgy, hogy egyéb teendőinek teljesítését, amelyeket pedig személyesen szeret elintézni, kénytelen volt hátrább tolni, vagy rendkívüli módon gondoskodni a dolgok elintézéséről. Június 9-én, a reggeli 3 óra 38 perces vonattal kelt útra a Hatvan-utcai vasúti állomásról Büdszentmihály felé. Kíséretében voltak Márk Edre koll. ügyész, dr. Gulvás István gazdasági tanácsjegyző, dr. Ferenczy Gyula böles. akad. tanár, dr. Petzkó Ernő főgimn. tanár, Hajdu Zsigmond püspöki titkár és Rózsa Sándor koll. pénztárnok. Az ügyész, a tanácsjegyző és pénztárnok feladata volt, hogy a szükséges felvilágosításokkal szolgáljanak főt. Püspök urunknak a nagy fontosságú birtokszemle foganatosítása körül. A büdszentmihályi állomásra érve kellemetes meglepetés történt. Ugyanis ft. Püspök urunk az egész utat quasi incognito akarta megtenni. Ezt a szándékot azonban a büdszentmihályi egyház s a község apraja és nagyja nem respektálta, mert a lelkésszel élükön több százra menő közönség, egyházi és világi előljároság várakozott az érkező püspökre. Az ifjú lelkész, Bálint István felkes beszédben üdvözölte püspökünket és kíséretét, a közönség arcáról az öröm mosolygása sugárzott le, hogy népszerű főpásztorát színről-színre láthatta. Meleg szavakban köszönte meg püspök urunk a lelkes közönség ovációját s azzal úgy ő, mint kísérete

elhelyezkedett a várakozó csinos fogatokon. Büdszentmihály (egymástól alig elhatárolt két külön község) végtelen hosszú utcasorán iskolás növendékek, egymást érő sorokban helyezkedett közönség szórta virágait a püspököt szállító díszes kocsira s éljenzett lelkesen, míg csak a menet az utolsó házikót is elhagyta Büdszentmihályból.

Alig egy órai gyors kocsizás után megérkeztünk a tiszadadai birtoktesthez s elsöben az úgynevezett felső tagon szálltunk ki, hol az egyik ingatlanrészlet bérlője, ki már Büdszentmihályra is elébe sietett az érkezőknek, úri családjával meleg fogadtatásban részeltette főpásztorunkat. Kilenc óra körül járván az idő, a korán kelt utasok örömmel telepedtek le reggelizésre a gondosan terített asztalhoz. Reggelizés után az egész utazó társaság újra kocsikra ült s a bérlő vezetése mellett megtekintette az egész kollégiumi birtokot. Elsöben is az alsó tagra ment, melynek ez idő szerint Molnár István debreceni polgár a bérlője. Olvasóink közül többeket érdekelhet, hogy ez a törekvő s jó módú bérlő a legnagyobb fia kollégiumunk jó emlékű főiskolai gazdájának, Molnár Bálintnak. A mi Molnár Istvánunk minden vagyon nélkül kisebb bérletekkel kezdte az életet s ma már nem csak szép tulajdon birtoka van, de kibérelhette a tiszadadai kollégiumi birtok kisebbik felét, melyért most évi 29,200 kor. haszonbért fizet s hordozza az összes adókötségeket, fentartja az épületeket s fizeti még a tűzkárbiztosítási díjakat is. Az alsó tag megtekintése után a szemle a felső tagon vette kezdetét. Ennek Fülep Jenő a bérlője, az évi bér összege az összes adó s minden egyéb járulékon kívül 47,068 K. Így a birtok 76,268 K évi tiszta hasznót nyújt a kollégiumnak a régi 43,000 K helyett. de amikor még az adót is a kollégium fizette. Az egész birtok 2029 katasztrális hold terjedelmű, a Tisza folyó közelében, de az áradástól eléggé biztosított fekvésben, bár a nyolcvanas évek valamelyikében a Tisza az alsó tagot úgy elöntötte, hogy a gazdasági épületek a lakóhelyekkel együtt romba dőltek.

Érdekesnek tartjuk itt megemlíteni, hogy az egész ingatlantömeget 1869-től kezdődőleg 1880-ig terjedő években darabonként vásárolta össze a kollégium Bernáth Bélától, Bernáth Gyulától, Szomjas Józseftől, Lónyay Luiztól és Patay Andrától. A vételár a járulékokkal együtt 613,116 kor. 56 fillér volt. A birtok jövedelmezősége sehogys volt kielégítő. Voltak évek, amikor a tiszta jövedelem 1 %-ot se hozott a befektetett vételár után. Ez a kedvezőtlen helyzet vezette arra egyházkerületünk kormányzóságát, hogy eladóvá tette a birtokot, az előkészítő munkálatok teljesítésével a gazdasági tanácsot bizta meg s a főiskolai igazgatótanács útján az a határozati javaslat került az egyházkerületi közgyűlés elé, hogy 1.500.000 K vételárért értékesíttessék az ingatlan. (L. egyházker. jkönyv 1906 május, 79. lap 83. sz. o. pont.) Volt is vevő reá, de a közgyűlés, ha jól emlékszünk, egyetlen egy szavazattöbbséggel napirendre tért az eladás kérdése felett. Nem titkolhatjuk el, hogy midön a pár órai szemle közben a dúsan tenyésző, gazdagon fejlődő vetések közt kocsikáztunk, élünkön főpásztorunkkal, jóleső érzés töltötte el szívünket, sőt meg is dobogtatta azt annak a tudata, hogy íme, a mi ősi kollégiumunknak itt egy elpusztíthatatlan vagyona fekszik, melyből, mint ő-

erő-forrásból, táplálkozhatnak. Jól esett konstatálni, hogy a régi birtokosok helyére, kik immár nem voltak képesek maguknak megtartani az ősi fundust, egy örök időkre élni hivatott hatalom, a debreceni kollégium lépett. De mégis, ha azt mérlegeljük, hogy a másfél millió felül remélhetett vételár a pénzügyi viszonyok hihetetlen megváltozásával, főként a tervbe vett kollégiumi takarékpénztár felállítása útján mekkora jövedelmet tudott volna maga után vonni főként akkor, amikor a pénzügyi intézetek Debrecenben nem voltak olyan gomba módra megszorodva, mint az utóbbi 3—4 év alatt: bizony-bizony az ezekre való gondolás olyan elegikus hangot vált ki lelkünkben, mely megnyugszik ugyan a megváltoztathatatlanokon, de mégis sejteni merészeli, hogy realisabb lett volna az a törekvés, mely az ingatlant értékesíteni akarta. De hát maradjunk csak a szemle meneténél. Főpásztorunk minden szembetűnőbb mozzanaton mély szaktudásra valló észrevételeket tett; tudakozódó kérdéseket intézett, amelyekre Fülep Jenő bérlő, s kiváltképpen dr. Gulyás István tanácsjegyző adta meg az információt. A tanácsjegyző többször ismételt kiszállása révén már minden zege-zugát jól ismeri a nagy síkon elterülő szép birtoknak, a hisztórikumokból is bő anyagot adott elő az érdeklődő főpásztornak, kiről legyen szabad itt alkalmilag megemlítenem, hogy ő maga is kitűnő gazda s a bősörményi határon fekvő zeleméri és bodai birtokát (az utóbbi valódi tuskulánium!) nagy szaktudással s csak a magyar ember lelkében található nemes földszeretettel kezeli, ápolja. A terület megszemlélése után a gazdasági instrukcióra s ebben az állapotállomány megtekintésére került a sor. A nagy költséggel s szakértelemmel beszerzett állapotállomány méltán kiérdemelte azt a dicséretet, mellyel főt. Püspökünk azt kitüntette. Következett ezután az épületek sorra járása. Két új dohánypajzát most épít a bérlő. Egyébként az épületeket a szerződésben foglalt kötelezettség értelmében elvitathatatlanul jó karba állította Fülep Jenő. Izléses rendben tartja az úrilakhoz csatolt parkot, melyben sok gyönyörűséges dolgot lehetett látnunk. Általán véve az egész birtokon mindenhol a modern gazdálkodás kétségtelen jeleivel lehetett találkozni. Ráadásul mindezekre az idei termés — legalább eddig — a legszebb reményekre jogosítja fel az ilyenekben gyönyörködni tudó embert. A sok szép látomány után végül egy szomorúra is bukkantunk. A kollégium a tanyán nagy számmal élő cselédek gyermekei számára 800 □-öles iskolateltet adományozott. Erre Tiszadada községe épített iskolát és állított tanerőt. Főpásztorunk gondos figyelme az iskola felkeresésére is kiterjedt. Az iskolai épület még új volna, de elfacsarodik a szomorúságtól az ember lelke, ha azt a vedlésnek indult épületet végig nézi. Ereszcsatornája nincs, fák nem védik (lehetett volna már ültetni a felépítés óta), északnak álló bejáratán semmi folyosó, az épület belsejében szomorú rendtelenség, ezer kilométerre eső távolságra az izléses csinoságtól; valóban, még múltja sincs s már is pusztulásnak indult. Hejh! ha mi ilyen rondán tartanók a piripócsi felekezeti iskolát: rég megkaptuk volna a tanügyi hatóságot, vármegye tanfelügyelőség admonícióit... Fáradtságos szemlénk után gazdag ebédhez hívott a nagybérlő vendégszeretete. Szinte a rogyásig gaz-

dag volt a teríték, választékos a menü, kitűnők az italok, szívélyes a kínálás, kedélyes a tásaság, melyben a tréfalkozások nagy mestere Márk Endre udvari tanácsos s egyházkerületi ügyész vitte a vezető szerepet. Meg se köszönhetjük a háziak páratlan vendéglátó szívességét, már előállottak a fogatok, mert sietni kellett a kócsi-pusztai birtok megtekintése céljából a tiszapolgári vasúti állomáshoz. A sárkány módra repülő paripák olyan korán Polgárra repítettek bennünket, hogy bőséges idő volt a polgári kálvinista paróchia felkeresésére. Munkának öltözve találtuk nejével együtt az ifjú Timótheust, Szücs József lelkész kollegánkat, kit testi és lelki képességeinél fogva is épen ilyen örálló helyre teremtett a gondviselés. Telve lelkesedéssel, munkakedvvel, alkotó erővel, nem csüggedő reménységgel vette kezébe a missziói állás ügyeit. Főtiszteletű Püspökünk benső meglepedéssel s nagy lelki gyönyörűséggel hallgatta a terveket, melyeknek megvalósításáért lelkesedik az ifjú lelkész, kit a munkában ifjú neje hathatósan támogat, mint okleveles tanítónő végezven az iskolai tanítást. A katolikus vallású falunak szívesebben küldik és adják is a mi iskolánkba gyermekeiket, mint saját felekezeti iskolájukba, annyira, hogy tantermünk szűk, a tanerő kevés. Egyházi kormányzóságunk feladata lesz, hogy itt a nemes buzgóságot segítse s a szegény cselédnepségből álló gyülekezetet tudatos közreműködésével megerősítse, virágzóvá tegye, melyet az utóbbi évtizedek balszerencséje se tudott elpusztítani. Új templomra, paróchiára, iskolára van itt szükség. A mostani templom már nem tudja befogadni az áhitatos közönség sokaságát.

A polgári vasúti állomásról Ohaton keresztül a hortobágyi állomásra már este érkezünk meg. A híres hortobágyi csárda adott szállást s alkalmat arra, hogy pár órára felejtsük el, hogy nemcsak meglelt emberek, de részben öregek is vagyunk már. Épen azért még azt is megengedtük magunknak, hogy a jó magyaros vacsora után pár nótát is eldudorásszunk, azokból a nótákból, amelyeket fiatal és *vén betyárok* réges-régen itt eldudolgattak.

Reggel korán kelve, mivel a Pusztakócsra szállító kocsi nem találtuk meg, egy kis pusztai gyönyörűséget kerestünk és találtunk is magunknak. Főpásztorunkkal együtt felkerestük pusztai lakásán Markovics országos hírvé menes mesterét Debrecen város méneseinek. Az ő fogatán aztán gyorsan feljártuk a közel fekvő csordatelepeket, méneseket, s láttunk olyan loállományt, melynek fentartása sok költségbe kerül ugyan Debrecen város közönségének, de haszna közvetve bőségesen megtérül gazdáink kiváló anyagú loállományában.

Felejthetetlen emlékekkel gazdagodva indultunk el a Kócsi-pusztára. Ninesen épen 300 holdas a birtok, melynek sok szíkes foltja van; látszik, hogy messze esik Debrecenről, közlekedése is szerfelett nehéz volt, a vasút megnyitása előtt alig látta valaki a kollégiumtól. Gazdasági épületei csak az utóbbi évtizedben emelkedtek, fája, faültetvénye épen semmi, a szék miatt. 1873-ban még csak 2272 korona volt a hasznobére, ma már 5572 koronát fizet Meisz Ferenc, a mostani bérlő, akiről senki se hinné neve után, hogy eredetileg atyái lengyel származásúak voltak, de ő maga már kabai születésű magyar ember. Épületeit,

egész gazdaságát jó karban tartja. Főpásztorunk velünk együtt keresztül-kasul gyalog járta be a birtokot, megtekintette az állatállományt, az épületeket. Hihetetlen, de úgy van, hogy a bérlő magtár hiányában boglyakemence alakú óriási építménnyel jóféle lapadó agyagból vermeket rakott, melyeknek egyenként 100–120 métermázsa a befogadó képessége. Ide raktározza a búzatermését. Eszembe jutott a sárospataki régi verses magyar történet sora:

„melynek síkján a szép magyar búza terem,
megtöltetik vele sok százezer verem“.....

Ki emlékszik még reá ?

A fáradságos járás után, melynek rendjén aszfalhoz szokott cipőinket kemény próbára tette a szikes szántás — nagyon jól esett a jó magyaros ebéd. Meisz Ferenc és neje úgy kitett magáért püspöki vendége tiszteletére, hogy azt ezen a kissé félreeső, elhagyatott pusztaságon alig vártuk. A jó csigalevest, báránytokányt, magyaros lézstasüteményeket, ránított csirkét jó étvággyal fogyasztottuk, s ittunk reá jó egri vöröset, sőt még tokajit is. A gazdag asztal terhéből még az útra is kellett vinnünk magunkkal, addig kínált a szívélyes háziasszony. Szinte sajnáltuk, hogy a jó magyaros, természetes észjárású, gondolkozás módú családnál tovább nem időzhettünk.

Sietni kellett, mert a nagyhortobágyi vasúti állomás indulási ideje, a menetrend, nem a mi vágányink szerint rendezkedett be. A délutáni 3 órai vonattal haza indultunk. Mindenütt gazdagon zöldelő s csak még ezután arannyá változó búzavetéseken legeltethettük szemünket, s megértettük Petőfit, amikor így dalolt:

„Te vagy, óh szép alföld végtelen rónája
Lelkem legkedvesebb mulatótanyája“.....

*

Ime az igénytelen referáda a főpásztor kirándulásáról. Eredetileg rövid hírt akartam írni csak s ime, ilyen kopiózus lettem. A kollégiumi birtok ilyen arányú megszemlélése bizonyára hasznos gyümölcsöt fog teremni sok irányban. Legyen is Istennek gazdag áldása főtiszteletű püspök urunk időt, erőt áldozó fáradozásán, aki szeret megemlékezni arról, — hogy — kenyérrrel is él ám az ember!

R—r.

IRODALOM.

Méliusz Péter arcképe. Irta *Pap Károly*. Különnyomat az Irodalomtörténet 1913. évi 6–7. füzetéből. Budapest, 1913. 8 r. 13 l.

Debreceni főiskolánk tudós tanára, *dr. Pap Károly* ebben az igen érdekes és becses dolgozatában a legteljesebb apparatussal azt igyekszik bebizonyítani, hogy a Méliusz 1563-ban kiadott *Magyar Prédikációinak* címlapján látható férfi arckép magának a nagy reformátornak az arcképe. Erre különösen *Komlóssy Arthur* „Debrecen kulturéletének e nemes chauvinje“ hívta fel a közfigyelmet. Érintették e dolgot a Méliuszt érdeklő írók közül már többen, mint pl.

Czakó Gyula (1904), Kanyaró Ferenc (1906), S. Szabó József (1909), dr. Csürös Ferenc (1911). De dr. Pap Károlynak sikerült csak jelen munkájában úgyszólván kézzelfoghatólag kimutatni a feltevés valóságát. Az ő lelkiismeretes gondnal és nagy utánjárással írt tanulmánya alapján méltán kimondhatjuk azt a véleményét, amit a mű végén találunk: hogy a Méliusz 1563-iki Magyar Prédikációinak címlapján látható papi alak maga a jeles reformátor s mindaddig, míg erre ellenkező bizonyítékaink nincsenek, irodalomtörténetünk XVI. századbeli arcképcsarnokába joggal fölvehetjük. — A Pap Károly tanulmánya, mely a Méliuszénak tartott alak nagyított képének a feltüntetésével jelent meg, a Méliusz-irodalomnak egyik nagyon értékes darabja.

Rousseau mint moralista. Irta *dr. Rácz Lajos*, sárospataki tanár. Budapest. 1913. 8r. 64 l.

Csak nem régen emlékeztünk meg Rácz Lajosnak egy Rousseauval foglalkozó jeles munkájáról (Rousseau és Sauttersheim) s ime megint egy újabb művét mutatjuk be a magyar Rousseau-irodalom emez első rangú művelőjének. Ebben a nagy francia, református vallású bölcselet, mint moralistát tünteti fel a Rácz Lajost jellemző széleskörű tanulmányozás és alapos kritikai vizsgálódás nyomán. Ismerteti először Rousseau-nak az egyéni erkölcsiségről vallott felfogását; azután bemutatja őt, mint a társadalmi erkölcs bírálóját és reformátorát; majd szól az ő gyakorlati erkölcsiségéről, az erkölcsi nevelést tárgyaló tanításáról, morális hatásáról és jelentőségéről. S teszi mindezt tárgya iránti nagy lelkesedéssel és az abba való tudós elmélyedéssel. A finom tollal megírt, nagybecsű tanulmányt ajánljuk olvasóink becses figyelmébe.

Protestáns ifjusági és népkönyvtár. Szerkesztik: *S. Szabó József* és *Uray Sándor*. Debrecen. Hegedüs és Sándor könyvkiadóhivatala.

Erről a nagyobb szabású irodalmi vállalatról már említést tettünk egyizben. Akkor csak jeleztük, hogy a vállalatban kiknek s milyen irányú műveik jelennek meg. Egyfelől az írók késedelmezése, másfelől és főként a művek bekötésénél fölmerült nehézségek és akadályok hátráltatták a köteteknek teljes számban való könyvpiaera boesátását. És ezt meg is érthetjük, ha meggondoljuk, hogy egyszerre nem kevesebb, mint 109 kötetnek a nyomásáról, illusztrálásáról és kötéséről van szó. Ilyen óriási irodalmi vállalatot hirtelen összeütni nem lehet, pláne a mi viszonyaink között. De meg is érdemi egy ilyen nagy és hasznos irodalmi vállalat, hogy megértő türelemmel viseltessünk iránta. A vállalatban kiadott művek kétféle kötésben jelentek meg, ú. m. a népiskolai ifj. könyvtárak ismeretes vászonkötésében és egy díszes kiállítású, szép és mutatós címképpel ellátott egységes vászonkötésben. A könyvkötő végre ezzel is elkészült és a napokban a vállalatba eddig fölvelt összes 109 kötet meg fog jelenni és kapható lesz. Mi már láttuk és dicsérettel emeljük ki az izléses köteteket. Tartalmi ismertetésüket későbbre halasztjuk.

Utazás némely „igazság” körül.

Végválasz Sütő Áron urnak.

„A többi 36 lelkész... az igazságért meghalt Krisztus papjai... beálltak a hantolók közé... temelik az igazságot”.

Ebben a hangnemben ír Sütő Áron református lelkész 36 lelkésztársáról, kik közül egy országszerte ismert és nagyrabecsült esperes, 5 egyházmegyei tanácsbíró, mindmegannyi rövidebb vagy hosszabb múltra tekinthet vissza s az a múlt köztiszteletet és becsülést szerzett számukra. S ez a 6 férfiú s a többi harminc nem pap, hanem az igazság funerátora, ellenben Sütő Áron s ismeretlen társai az igazság bátor védelmezői! Sőt mi több, az igazság vértanúi! S az én szegény mártír kollegám S. Á. mikor jónak látja az ő lelkének ezt a nagy fájdalmát a D. P. L. nyájas olvasóinak bemutatni, bizonyára nem feledi el meghatottan rebegni Lukács XVIII. 11. szerint: „hálákat adok, hogy nem vagyok olyan, mint egyéb emberek”.

Nem akarok az eseményeknek elé vágni s bárkinek is, hivatlan és avatatlan szószólója lenni s hiszem, hogy az a 36 lelkész az én erőtlén szavaimnál alkalmasabb módok, idők és körülmények között fog ez ügygel foglalkozni, az én célom csak az, hogy elmondjak egy és mást azokról a dolgokról, melyeket az én kedves kollegám a nagy nyilvánosság előtt az igazság fényében akar ragyogtatni, melyekről olyan határozottan és büszkén állítja, hogy „mind igazak és ámenek”. Terjesztette pedig ez „igazságokat” az én kedves kollegám először álnév alá rejtőzve, majd mintegy elszédülve ez „igazak és ámenek”-től, védelmére kél ezeknek szóban és írásban s mikor a dolog érdemével senki még csak egy szóval sem foglalkozik, emlegeti a ledorongolást, cortesiat, soptismát stb.

Hogy miért nem foglalkoztunk mi 36-an a dolog érdemével, arra válaszolnak maguk azok az „Igazság”-ok, melyek közül kettőt mutatok be csak, mert a harmadik sehogy se kapcsolható össze ez ügygel.

1. „Igazság” Sütő Áron szerint az, hogy gondnokunk egyik e. m. közgyűlésünkről azért távozott el, mert az a közgyűlés „nem hajlott meg az ő véleménye előtt”. („Trium vires” című irat.)

Ebből az „Igazság”-ból annyi igaz, hogy mintegy 3 éve valamelyik gyűlésünkről gondnokunk lényeg eltávozott annak bezárása előtt. Hogy azonban ennek a távozásnak oka nagymérvű rosszlület volt, azt azok nem akarták látni, kik már akkor örömmel jegyezték fel e minden jobb érzésű jelenlevő által fájlat esetet arra a listára, melynek címe „kortes fogások a gondnok választásra s mely listának jellegje e paphoz illő kijelentés: „ha térdig elkoptátom is a lábam, mégis megmutatom, megbukik a gondnok a tisztújításon”.

2. „Igazság” Sütő Áron szerint az, hogy a halábori templomszentelésen gondnokunk meg se jelent, „ő itt nem akart nem hogy első, de utolsó se lenni”. („Trium vires”.)

Erre az „Igazság”-ra csak annyit jegyzek meg, hogy ez nem „Igazság”, hanem *valótlanság*, mert az ellenkezőjét bizonyítja igen sok tanú.

Nem csudálnám azonban, zárjel között legyen mondva, ha az én kedves kollegám nem látta volna őt;

nem ugyan azért, mert hiányzott a díszmagyar, hanem azért, mert hallomásom szerint annak az ünnepélynek rendezése körül volt némi fejtelenség. Így például, hogy az érkezéskor a rendezők egy elég lényeges szereplőt a vasúti állomásnál feledtek, s mikor ő keservesen mégis mások jóvoltából bejutott az ünneplő faluba, hát az ünnepély lezajlása után meg sehogy sem akarták kiszállíttatni a 3 óránnyira levő állomásra, s mivel útja sürgős volt, úgy kellett járnia szakadó esőben, idegen faluban házról-házra fuvart keresni s végre talált is egy szomszéd falu papjánál. Nagy a gyanúm, hogy ilyen rendezés mellett az én kedves kollegámat is ott feledték valahol s ezért nem látta a gondnokot, s ezért mer ily határozottan az igazsággal ellenkező dolgot állítani.

Ime ezért nem foglalkozott az a 36 lelkész a Sütő Áron-féle „Igazság”-gal érdemileg, mert azok mind *ilyen* „igazak és ámenek”.

E helyett két érdemekben, közszeretethen álló tisztviselő meghureoltatásával szemben egyszerűen állást foglaltak a jobb érzésűek egy „Nyilatkozatban”, melynek hangja higgadt, tárgyilagos, senkit nem sért. Itélje meg bárki is, hogy az igazság temetése ez?

Viszont találja meg a kellő címet a nyájas olvasó azoknak az eljárására, kik magukat az igazság bajnokainak nevezve járják be nagy kortes apparátussal az egész egyházmegyét.

Te pedig kedves kollegám, meglehetsz elégedve szerepléssel. Szereztél már Beregben néhány babért s ez a mostani szereplésed is hoz vagy egy koszorút. Kellemes nyugodalmat rajta! **Szendrey István.**

KÜLÖNFÉLÉK.

Csánki Viktor kir. tanácsos, tanfelügyelő halála.

A jeles és nevezetes (magyarságáról, kálvinista hitűségéről és intelligenciájáról) Csánki családból származott. Csaknem két évtizede, hogy mint tanfelügyelő Debrecen városában és Hajdu megyében a népoktatási és a néptanítók képzésével foglalkozó intézet ügyét vezette. Születésénél, neveltetésénél, hivatásánál fogva ezer összeköttetésben állott egyházunkkal, csak legközelebb is ő volt, aki az állam érdekeit a ref. tanítóképző intézetek vizsgáin képviselte. Meg is szoktuk intelligens, ideges, mozgékony alakját, piros, szőke arcát a vizsgáló bizottság tagjainak sorában. Különösebben mióta a református leánytanító intézet az állami fizetéskiegészítést igénybe vette s így ez a nagy hivatással bíró iskolánk az állammal szorosabb összeköttetésbe került. A népiskolák mellett a tanítónőképző intézetek feletti gond volt különösebben az ő hivatása. Hogy teljesítette ezt a hivatást? Erre a kérdésre megfelel az a kitüntetés, mely őt királyi tanácsossá való kinevezésével érte, de megfelel az a köztisztelet és becsülés is, mely egyházunk részéről is hajlott felé. Mert mi is szerettük és nagyra értékeltük őt. Ugy is mint állami tisztviselőt, ki fentartó hatóságainkat a tanintézetek tovább fejlesztésére ösztönözte, aki a tanárok iránt méltányos, a tanulók iránt humánus érzéssel viseltetett s aki magas megbízásának pontos teljesítése mellett egyházi tekin-

genfi Maecenásainak, különösen *Claparède* Sándornak a segítségével egy kis füzetben nyomtatásban is kiadta. Nagyon örülünk egyfelől annak, hogy püspökünk szép beszéde francia nyelven is megjelent, másfelől pedig annak, hogy kollégiumunk kiváló növendéke ezzel is jelét adta francia nyelvi ismereteinek.

Az egyetem ügye. Nagyonfontosságú lépés történt június 10-én hétfőn délelőtt a debreceni egyetem építési ügyében. A vallás- és közoktatásügyi miniszter által kinevezett építési bizottság első ülését tartotta; bizalmasan, zárt ajtók mögött. A társaság egész délelőtt tárgyalt és — se bene gesta — délután bankettre ült össze, amelynek azonban a kölcsönös udvariaskodási fázisokon kívül jelentősége nincsen. Mint értesülünk, a bizottság véglegesen döntött a klinikák elhelyezése kérdésében. Hat klinikai épület lesz, 4 felnőtt, és 2 gyermek fertőző beteg számára. A kórházban egyébként 639 ágy lesz, ami teljesen kielégíti a város és vármegye szükségletét. Ami a bizottság bizalmas első ülést illeti, csupán a részletekről nyertünk tájékoztatást. Változni fog a kórház elhelyezése, mert az épületek központján akarják elhelyezni. Előnyös, csinos és rendkívül praktikus az alagút tervezése, ami fölöslegessé teszi a betegszállítással járó kínos jeleneteket. A betegeket ugyanis a felvételi épületből fogják a földalatti alagúton szállítani az illető pavillonba és onnan liften fogják vinni az első vagy második emeletre. Mandello Gyula műegyetemi tanár kérdést intézett a bizottsághoz, hogy az esetre, ha a város kívánságai teljesülnek, akkor a város e három millió túlévő kiadásokat vállalja-e? Ez ellen úgy a polgármester, mint a tiszti főügyész tiltakozott. Tóth Lajos miniszteri tanácsos kilátásba helyezte, hogy az egyetem még ez év őszén meg fog nyílni. A klinikák építése 4.276.547 koronába és 49 fillérbe kerül, úgy, hogy 41.310 kor. 51 fillér megtakarítás mutatkozik az előirányzatnál. Az először emelendő épületek közt van a felvételi iroda, a gyógyszerár, ambulancia, tanári szoba, az asszisztensek szobája, a gyakornokok, ápoló személyzet lakása, végül tanterem 140 személyre szóló ülőhellyel. Lesz a klinikán belgyógyászati, sebészeti, szemészeti, bőr és bujakóros osztály, azonkívül elme- és idegbetegek osztálya. Külön osztály lesz a fertőző betegek részére, úgy, hogy a széthurcolás veszedelme is elkerültesse. Az ülésen jelen voltak Tóth Lajos dr. miniszteri tanácsos elnöklete alatt: Mandello Gyula dr. egyetemi tanár, Mészáros Károly dr. miniszteri titkár, Korb Flóris műépítész és műegyetemi tanár, Bartók Sándor miniszteri számtanácsos, Domahidy

Elemér főispán, Degenfeld József gróf egyházkerületi főgondnok, Dicsőfi József, dr. Kenézy Gyula, dr. Magoss György tiszti főügyész, dr. Tóth Emil tanácsnok, Kovács József polgármester, Borsos József h. főmérnök, Tatay Zoltán dr. és Zöld József aljegyzők.

— **Méliusz Péter.** Debrecen nagy papjai közül az ő neve vésődött be legjobban a köztudatba. Holott már később jött, ő szerepel népiesen Debrecen reformátoraként is. A kollégium és abban a keleti nyelvek tanítása vele és idejében kezdődik. Hogy a református vallás a szélsőségek partjai felé el nem sodródott és a túl a tiszai részeken megszilárdulhatott, az ő érdeme. A lebontott egyházi épületek (a kántori lak) mellett álló liceumfa (valóságos természetrajzi ritkaság) az ő legendáját őrzi. És mégis úgy elmúlt Debrecenből, hogy nevén és híren kívül semmi róla és alakjáról fen nem maradt. Ezért volt arra kényszerítve a Méliusz szobor-bizottság, hogy az e címen gyűlt pénzt a debreceni reformációi (Kálvin) emlék megörökítésére fordítsa. És most miután minden így történt, teszi dr. Papp Károly debreceni bölcsészeti tanár nyomozása, meggyőző, alapos fejtegetése világossá, hogy Méliusznak maradt fenn egykoru képmása és egyéb forrásokból is tudunk valamit személyiségéről. A Papp Károly nagy feltűnést keltő dolgozata a Szilády Áron-féle Irodalomtörténeti Szemlében jelent meg és szép bizonyossága mind a tudós tanár magas képzettségének, mind az egyházunk dolgai iránti mély és igaz érdeklődésének. Az az érdeklődés ezidőszert a Mélius-kérdésnél nem fordulhatott volna méltóbb tárgy felé. Dr. Papp Károlyt melegen üdvözljük és az ügyre, lehetőleg a dolgozat közreadásával (ha erre a szerző engedelmét megnyerjük) minél hamarabb vissza térünk.

— **Vak lárma.** A kormány nem rég nyújtotta be a kongrua javaslatot. Mielőtt még jóformán eszünkbe vehettük volna a dolgot, már törvény is vált belőle. Őszintén megvalljuk, hogy nem vagyunk elragadtatva az új törvénytől. De nem tartjuk okos dolognak azt sem, hogy post festa országosan mozgolódjunk ellene. Most nincs az ideje az ilyen hazamentősdínek. Most általában viharos időket élünk. Ha valaha, most vagyunk törvényes és természetes vezetőinkre (Konvent, Orle.) szorulva. Ha ők előzetesen nem tájékozódnak és tájékoztatnak, ha ők nem pariroznak és közben nem járnak, eset és alkalom után mi hiában heccelődünk. Ezt némely eddig meglehetősen csendes körök nem igen tudták megérteni. Kálvinista központ címen elébb akciót indítottak a kultuszminiszteri államtitkárság ügyében. Nem tették helyesen. Azután a belmisszió terén mozgolód-

Alulírottak a legmélyebb tisztelettel bátorodunk a Nagytiszteletű lelkész és kántortanítóurakat értesíteni, hogy a pécsi Angster S. és Fia, orgona- és harmonium-készítő cégtől megválva, ismét Egerbe, önálló működésre tértünk vissza. Ajánlkozunk a legújabb légnymatu pneumatikus esőrendszer szerint épült orgonák készítésére. Mindenemű orgonák átalakítását, javítást és hangolását mérésékelt árban és lelkiismeretes pontossággal teljesítünk. Orgonák jókarban tartását az ország bármely részében elvállaljuk. Teljes tisztelettel

Cseh István és Fia

orgona- és harmonium-készítők

Egerben,

Kovács János utca
19. szám, saját ház.

tak. Rossz próféta után helytelen irányba indultak. Most egyik derék esperesünk útján indítanak országos akciót. Ez az akció felesleges is, káros is. Felesleges, mert a törvényes és természetes vezetők résen állnak s a törvény tulajdonképpen minket csak mellékesen érdekel. A mi dolgainkról a dotációs törvényben lesz tulajdonképpen szó. Ha nem is úgy, hogy a vallás és tanulmányi alapot nekünk adták, kifogják elégíteni jogos igényeinket s a mi illetményünket rendes törvénnyel fogják biztosítani. Kár hát ok nélkül félreverní a harangokat, mert az a lárma, ami hallatszik — csak vaklárma.

— **Az evangélikus zsinatot elhalasztják.** Az evangélikus egyház képviselői tudvalevőleg november, vagy december hónapban Budapesten zsinatot szándékoznak tartani. Az evangélikus közvélemény a zsinat megtartását számos szempontból ellenzi. Az elkészített usinai javaslatokat nem tartja kiforrottaknak, a mai közállapotok sem alkalmasak törvényhozásra, továbbá az egyes egyházközségeket Prónay Dezső báró egyetemes felügyelő olyan későn hívta fel a képviselő választására, hogy arra voltaképpen idejük már nincsen. A javaslatok a közvélemény szerint veszélyeztetik az evangélikus egyház autonómiáját. Mint illetékes helyről értesülünk, a zsinati képviselők összeülnek ugyan és megnyitják a zsinatot, de azután rögtön elnapolják és csak az új javaslatok megszerkesztése után, úgy lehet évek múlva fogják megtartani a zsinatot. Prónay Dezső báró nemcsak, hogy osztja a közvélemény felfogását, de ő addig, amíg az egyház számára az államsegély a mindenkori minisztertől függ, nem tartja célszerűnek az egyház végleges berendezését.

— **A fenministák Budapesten.** A nők egyenjogusításának legbuzgóbb harcosai az egész művelt világról tanácskoztak az elmúlt héten Budapesten. A tanácskozásokat protestáns istenisztelet vezette be, melyen Rev. Anna H. Shaw az amerikai egyik legnagyobb szónoka (methodista) prédikált. A világ-

kongresszus a legnagyobb rendben folyt le s a hét 4 napját egészen kitöltötte s bizonyosságot tett mind a nők magas szellemi képességeiről, mind a magyar nők vendégszeretetéről. Ha mind ilyen képzetek és képesek a nők, akkor akár a családalapítás és fentartás gondjait is elvállalhatják. A felszabadítás és egyenjogusítás munkáját pedig minél hamarább elfogják végezni. Itt az ideje, hogy mi, magyar reformátusok is fontolóra vegyük annak az egyenjogusításnak a dolgait és amint hogy mi kezdtük el s mi adtunk legegység szavazatjogot a nőknek: mi is vonjuk le legegység a tanúságot ebből a mozgalomból, amelynek felkarolása és kongresszusa hazánk elég árva fővárosára és reánk magyarokra ez idő szerint is dicsőséget hozott. A tiszteletes Shaw H. Anna predikációja még reánk kálvinistákra is fényt vetett.

— **A debreceni társadalomtudományi-kör pályatételének eldöntése.** A debreceni társadalomtudományi-kör még a múlt év folyamán a következő pályatétel kitűzését határozta el: „Irassék le egy tetszés szerint választandó foglalkozási ághoz tartozók — önállók, hivatalnokok, vagy alkalmazottak — gazdasági és szociális helyzete Debrecenben“, azt célozva azáltal a kör, hogy — különös súlyt helyezve az adat gyűjtésre — lehetővé tegye Debrecen sociográfiájának a feldolgozását. A kitűzött pályatételre négy dolgozat érkezett be, melyekben bírálati eredményeit dr. Kovács Gábor, dr. Kovács József, dr. Rácz Lajos, Balkányi Béla és Lőfkovits Vilmos körli tagokból álló bíráló bizottság május hó 29-én tartott választmányi ülésén terjesztette elő. A bíráló-bizottság a 100 korona díjat nem látta kiadhatónak, azonban a beérkezett munkák mindenikét jutalomra érdemesnek találta, ajánlva a 100 koronának 200 koronára való felemelését s felosztva ezen összeget úgy, hogy a mezőgazdasági munkásokról és csizmadia iparhoz tartozókról szóló dolgozat 70—70 korona, a kisbirtokosokról szóló 40 korona, a könyvnyomdász munkásokról szóló dolgozat pedig 20 korona jutalomban részesíttessék. A választmányi ülés a bíráló-bizottság előterjesztését elfogadván, a jutalmazott művek jelítség levelei felbontattak, mely-

Harmonium, Hegedűk, Tárogatók

és a többi hangszereket általánosan elismerve legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára, Stowasser J.

csász. és kir. udvari szállító, színházak, zeneakadémiák, iskolák és a hadseregszállítója, a RÁKÓCZI TÁROGATÓ feltalálója,

BUDAPEST

II. LÁNCID-UTCA 5. SZÁM.
GYÁR: ÖNTŐHÁZ-UTCA 3. SZ.

AAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA

Régi hangszerek vétele és becserélése. 0000

ÁRJEJYZÉK minden egyes hangszerről külön küldetik.

éln fogva 70 korona jutalomban részesült Tokaji István III. éves gazdasági akadémiai hallgató a mezőgazdasági munkásokról szóló dolgozatáért, szintén 70 koronával jutalmaztatott Margóczy Géza II. éves joghallgató a csizmadia iparhoz tartozókról szóló dolgozataiért, 40 koronával jutalmaztatott Tokaji Istváb és Némethi Sándor III. éves gazdasági akadémiai hallgatók a kisbirtokosokról szóló dolgozatukért és 20 korona jutalmat kapott Csurán Károly II. éves joghallgató a könyvnyomdász munkásokról szóló dolgozatáért. A bírálát eredményét a kör azzal hozza a jutalmazott munkák szerzőinek tudomására, hoga a díjak a pénztárnoknál bármikor felvehetők.

— **Protestáns Szemle.** A M. P. Szemle 6-dik füzet a következő tartalommal jelent meg. 1. A mai kor is a vallástani. S. Szabó József. 2. Az egyházról és az egyházakról. Nagy István. 3. Gyöngyössi László. Gyöngyösy László. 4. Carlyle és Falke prófétaja. dr. Szlávik Mátyás. Ifjúsági könyvtárak. Költse István. 1. Dr. Kovács I. István: Kálvin és Servet. —y. 2. Arató Frigyes: A szabadkőművesség. Dr. Szelényi Ödön. 3. Paulsen Frigyes: A filozófia jövő feladatai. Dr. Szelényi Ödön. 4. Fodor Lajos: A társadalmi kérdés lényege. Dr. Szelényi Ödön. 5. Kurt Leese: Licentiat der Theologie. Dr. Daxer György. 6. Gyulai Pál: Bírálatok. —j. —y. 7. Diehl K.: Über Socialismus, Kommunismus und Anarchismus. Sz. M. 8. Revue de Théologie et de Philosophie. R—s. Adakozás a Károli-alapra. — A gazdag tartalomtól kiemeljük a Szabó József cikkét, a Gyöngyösi és a Szlávik dolgozatát. Dicsérjük az irodalmi rovatot. Lehetetlen elhallgatni azonban a megbotránkozásunkat a Nagy István-féle szárny-próbálgatások felett. Ilyen, minden készütség és képesség nélküli elmefuttatásoknak nincsen helye komoly tudományos szemlében.

— A „Vasárnapi Ujság” június 15-iki száma gazdag és változatos sorát közli az érdekes képeknek a német császár huszonöt éves uralkodói jubileumáról, a készülő budapesti nemzetközi nőkongresszusról, a budapesti regattáról, az új miniszterekről, Erdőd Petőfi életében emlékezetes helyeiről, a Szépművészeti Múzeum renaissance metszetkiállításáról, Mária Dorottya főhercegnő válópöréről, Zeppelin bécsi útjáról, az epsomi derbyről, stb. Szépirodalmi olvasmányok: Kvassay Ede regénye, Bársony István vadászképe, Schöpflin Aladár színházi cikke, Jakab

Ödön verse, egy érdekes francia regény. Egyéb közlemények: az angol király és orosz cár együttes képe s a rendes heti rovatok: irodalom és művészet, sakkjáték, stb. — A „Vasárnapi Ujság” előfizetési ára negyedévre öt korona, a „Világkrónika”-val együtt hat korona. Megrendelhető a „Vasárnapi Ujság” kiadóhivatalában. (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap”, a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre két korona 40 fillér.

Szerkesztői üzenetek. Bors. A jelzett cikket nem kaptuk. Valószínűleg más laphoz került. Utána nézünk és jeleztünk róla. Üdvölet. Ibrány. Megkaptuk. Köszönjük, készségesen adjuk. Beregszász. A legközelebbi számban. Többeknek. A jelzett számok (a baptistákról) elfogytak; ha lehet ujjonnan lenyomlatjuk.

Hirdetmény.

A szatmári református egyház leányinternátusában 56 K havi díjért, teljes ellátásban, kiváló gondozásban részesülnek a növendékek.

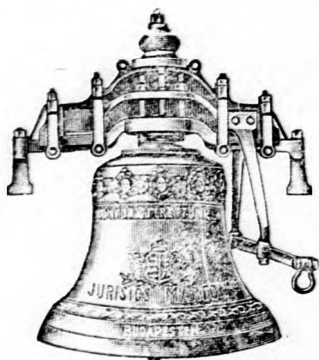
Felvétetnek vallásfelekezeti külömbiség nélkül felsőbb leányiskolai, tanítónőképzőbe, kereskedelmibe, vagy zárdába járó növendékek is.

Kívánatra értesítést küld az igazgatóság.

Cím: Szatmár, református egyház leányinternátusa.

Fölvétel a „Kálvineum” fiúinternátusába.

Választmányi gyűlésünk elhatározván, hogy az 1913–14. tanévre a hajduböszörményi főgimnázium tanulói közé 20 lelkészárját felvesz s azoknak összes költségeit fedezi, a pályázati hirdetést ezennel közhírré teszem. A fölveendők az első évben tisztas családoknál fognak elhelyeztetni s ott nyernek teljes

JURISICS MÁRTON

fúvó-, szerszám- és harang-felszerelő gyár.
Budapest, VI. ker. Rózsa-utca 51/53 szám.

Szállítok tiszta tömör hangú harangokat, Pozdech-féle forgatható öntöttvas koronával szerelve. Elvállalom kikopott csapoknak, csapágyaknak javítását. Készítek, fúvókat, kovács-tűzhelyeket, emelő-esigafejeket, láncos és esavaros esigákat, furógépeket, ülöt, satut, s minden e szakba vágó munkát. Mindenemű gépmunkát készítek rajz vagy méret után. Jutányos árak, pontos és tisztességes kiszolgálás. Árjegyzék ingyen és bérmentve.

ellátást, a tandíjat s a könyvek árát a „Kálvineum“ fizeti, az édes anyákat csak az odavitel s a ruházat költségei terhelik. Az 1914–15. tanévben már az akkorra megnyitandó internátusba költöznek be s a létszám is az alapok ereje szerint emeltetik.

Fölvételüket kérhetik első sorban a teljes árva, második sorban a teljesen vagyontalan félárva középiskolai tanulók. A kérvényekhez csatolandó 1. az árva keresztlevelle, 2. a most folyó tanévről szóló bizonyítványa, 3. az illető lelkész bizonyítványa az árva családi s vagyoni viszonyairól, 4. esperesi ajánló-level; 5. az édes anya, vagy gyám nyilatkozata arról, hogy az árva után a gyámintézetől esedékes évi segélyt a „Kálvineum“ részére átengedi. A bélyegtelen kérvények mellékleteikkel együtt f. é. július hó 10-ig hozzám küldendők s az érdekeltek a fölvételt eszközölő bizottsági gyűlés után kérvényük sorsáról azonnal értesítetnek.

Püspökladány, 1913 június hó.

Kiss Ferenc,
biz. elnök.

Pályázat helyettes tanári állásra.

A debreceni református főgimnáziumban az 1913–14. tanévre, az illető rendes tanár szabadságolása miatt, *protestáns vallású* latin-német szakos helyettes tanár kerestetik. Az állást f. évi szeptember hó 1-én kell elfoglalni. Évi fizetés 2000 korona.

A pályázati kérvényt a következő okmányokkal kell felszerelni: keresztlevel, érettségi bizonyítvány,

egyetemi leckekönyv, tanári oklevél, esetleg szakvizsgálati értesítő, az előbbi alkalmazásról szóló bizonyítvány, a katonai kötelezettség irányában fennálló viszony igazolása és közhatósági orvosi bizonyítvány a pályázó egészségi állapotáról.

A kérvényt a főgimnáziumi igazgatósághoz f. évi július hó 10-ig kell beküldeni.

Debrecen, 1913 június 17.

Karai Sándor,
főgimn. igazgató.

3434–1913. sz.

Pályázati hirdetés.

A Nagy József-féle 1000 koronás ösztöndíjra.

E folyó 1913-ik évben a tanári pályán már érdemmel szolgált vagy szolgáló jeles férfiú segélyeztetik olyan utazásra, melyet a tudományos és tapasztalati műveltség előhaladása koronként szükségessé tesz.

A kellőleg felszerelt kérvények a tiszántúli református egyházkerület püspökéhez folyó évi július hó 1-ső napjáig adandók be.

Debrecen, 1913 június hó 17-én.

dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Feleős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.

Munkatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

Tavaszi, nyári árjegyzék kivonata

Neumann M.

cs. és kir. udvari és kamarai szállító férfi-, fiu- és leánykaruha üzletéből

Egysoros sacco-öltöny

tartós, jó, angol divat cheviotból, divatos minták 38—, 44—, 52—, 58—; Valódi kék cheviotból 44—, 48—, 60— K-ig; Csikos divatkamgarnból, pótol mérték szerinti rendelést 66—, 70—, 84— K-ig.

Teljes Ferenc József-öltöny

finom fekete meltonból 86— K.

Jaquet és mellény

fekete Himalaya-cheviotból, legdivatosabb facon, 66— korona.

Egyes fekete dosking nadrág

17—, 24— koronáig.

Divat-nadrág

kamgarnból, 16— K-tól feljebb.

Felöltő

divatos angol sávós vagy kockás cheviotból, bélés nélkül, harangszabás 36— koronától feljebb.

Eredeti angol eső-köpeny

drapszinű gummiszövetből, allómell, Raglán ujjakkal 50— kor.

Felöltő

félbő, mérsékelt haranggal és sarkos bevágással, hosszú facon, kézelő hajtókával v. anélkül, egyszínű szürke Shettland 32—60, K-ig sávós angol Homespun 40—70 K-ig, doublszövetből 48—90 koronáig.

Körgallér rövidebb és hosszabb.

Turista-, vadász-, sport-, kerékpár gallér csuklyával v. anélkül, zsolnai loden, minden színben 28—32, vízhatlan teveszőr 26—32—36, zsolnai és angol divat cheviot 28—36—40.

Felöltő ifjaknak 12--16 évesig

Bluzos kosztüm

kék cheviot 20 K, szürke vagy drapp divatszövet, csinos minták selyem esokorral 16 K-tól feljebb.

Vadász-kosztüm, iskola-kosztüm,

kétsoros felöltő

6—15 éves leánykáknak, angol divat cheviotból, bélés nélkül 30 K.

Egybeszabott ruhácskák

3—10 éves leánykáknak kék kamgarn-cheviotból, elől üregránccal, sima hátulja, alul plissével, matröz gallér, fehér sujtással, arany gomb lakóvvel 28 koronától feljebb.

Norfolk kosztüm

mellénnyel 9—15 éves fiuknak, célszerű kockás vagy divatos szövetekből nadrág pánttal vagy térdnadrág 32 koronától feljebb.

A Nagytiszteletű lelkész urak és a n. é. uri közönség b. figyelmét fel.. hívom 20 éves törv. bejegyzett ..

FÉRFI SZABÓ

cégemre (üzletemre), melyben a leg-elegánsabb angol és magyar divatu uri ruhákat, **papi palástokat** és **fővegeket**, sikkes vasuti és katonai egyenruhákat készítek.

Tartalékos tisztek, tisztjelöltek és egyéves önkéntesek teljesen előírás szerint lesznek felszerelve.

♦♦ Teljes tisztelettel ♦♦

Prelovszky András

papi, egyenruha és uri szabó
Debrecen, Kossuth-u. 4.

Tintner J. E.

kaucuk- és fémbélyegző-gyár és véső műintézete Budapest IV. Kigyó-tér 5 sz.

Készít mindennemű címtáblákat zománchól, sárga- és vörösrézről, horgany és rézöntvényből raktáron tart számozó és keletjelző bélyegzőket. Zománc táblákat mindennemű felirattal. Zománc és vésott számokat. Pleh chablanokat bélyegző, vánkosokat és bélyegző festéket, ugyszintén kimoshatatlan ruhajelző tintát fehérműek jelzésére. :: :: :: ::

BUTOR

részletre és készpénzért igen jutányos árban kapható **Kovács Mihály** butorraktárában **Budapest, VII., Óvoda-u. 44.** (Garay-tér sarok). E lapra hivatkozók 10 szászalék árengedményben részesülnek.

HA OLCSON

(partieban) akar vásárolni
: közel a vonathoz :
uri, női divat, rövidáru, bluz,
pongyola, gyermek-ruhaszövet,
delain, kreton, ernyő,
harisnya és fűzőkülönlegeségeket
állandó alkalmi árban kaphatja

REICHMANN

DIVATÁRÚHÁZÁBAN
DEBRECEN, PIAC-UTCA 85.

a Royal-kávéházzal szemben.

Egyházi tisztviselők külön árkedvezményben részesülnek. — Kivánatra mintákat küldünk bérmentve. — Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek.

BURG IZSÓ

FÉNYKÉPÉSZETI, FESTÉSZETI ÉS
> FÉNYKÉPNAGYÍTÓ MŰTERME <

DEBRECEN, KOSSUTH-U. 24.

Műtermemben készülnek minden e szakmába vágó fényképek, ugymint fényes és matt képek, pigment, gummi, Platinotypia, a legkisebb képről életnagyságu nagyításig. 000000
KÜLÖNLEGESSÉGEK: Külső csoportokban. gyermekfelvételekben, menyasszonyi képekben. Ujdonságok színes levelező lapokban. Felvételek kívánatra háznál is eszközöltetnek.

Bejelentett felvételek este villanyvilágítás mellett eszközöltetnek.